

Istraživačka priča MANS-a objavljena 18.07.2018.

MANS upozorava da država ima malo koristi od privatnih hidroelektrana

Od prodaje struje 7,1 miliona, državi ni pola miliona

Da je korist države i lokalnih zajednica od izgradnje malih hidroelektrana (mHE) zanemarljiva u odnosu na ogromnu zaradu privatnih investitora, najbolje pokazuje primjer firme „Hidroenergija Montenegro“ iz Berana, koja je na području te opštine do sada sagradila šest hidroelektrana.

Prema podacima Istraživačkog centra MANS-a, od prodaje struje iz tih elektrana „Hidroenergija“ je u posljednje četiri godine prihodovala 7,1 miliona eura, od čega su subvencije građana i privrede čak 3,8 miliona, što je više od polovine. Iznos subvencija početkom svake godine određuje Vlada, a na računima potrošača su iskazane kao posebna naknada za struju proizvedenu iz obnovljivih izvora energije.

Sa druge strane, u istom periodu - od 2013. do kraja 2017. godine - „Hidroenergija“ je u odnosu na prihod koji je stekla prodajom struje izdvojila 16 puta manje novca za koncesije i porez na dobit. Tako je trošak koncesija bio 375 hiljada, a poreza na dobit 58 hiljada. Na kraju 2017. godine zapošljavala je 4 ljudi.

Beranska firma je sada u vlasništvu biznismena Ranka Radovića iz Podgorice, koji ima 60 odsto udjela, i podgoričke kompanije „Hemera Capital“, kojoj pripada ostatak od 40 odsto. Vlasnik „Hemere“ je Oleg Obradović, kontroverzni biznismen, protiv kojeg je Specijalno državno tužilaštvo nedavno podiglo optužnicu za zloupotrebu privrednog poslovanja u aferi „Telekom“.

Još u septembru 2008. godine Ministarstvo ekonomije je sa „Hidroenergijom“ zaključilo dva koncesiona ugovora, kojim je dobila pravo da na rijekama Bistrica i Šekularska u Beranama sagradi 13 mHE. Obradovićeve „Hemera Capital“ tada je bila većinski vlasnik „Hidroenergije“.

Elektrane je trebalo izgraditi do kraja 2011. godine, nakon čega bi počeo period njihove eksploatacije u narednih 27 godina, a zauzvrat će investitor državi plaćati koncesionu naknadu u iznosu od 4 i 5 odsto od ukupne proizvodnje struje na godišnjem nivou, dok će za Opštinu Berane izdvajati naknadu od 0,5 odsto.

Već tim ugovorima je „Hidroenergiji“ garantovano priključenje na distributivnu mrežu i otkup struje, a u međuvremenu je sagradila šest mHE, za koje je stekla status povlašćenog proizvođača. Taj status, u kojem ima pravo na subvencije, traje punih 12 godina, a u preostalom roku koncesije struju će prodavati po tržišnim cijenama.

Državni posao koristili za gradnju malih HE

Prvih godina „Hidroenergija Montenegro“ je kasnila sa gradnjom mHE, a početak realizacije investicije vezuje se za ulazak „Bemax“ u njenu vlasničku strukturu krajem 2011. godine, kada je kupio 60 odsto udjela, dok je sadašnji vlasnik Ranko Radović tada imenovan za izvršnog direktora.

U junu naredne 2012. dobijena je prva građevinska dozvola za gradnju prve mHE, a već u avgustu je „Bemax“ učestvovao na tenderu za državni posao rekonstrukcije dionice puta Berane-Lubnice, u koji je kasnije ugradio cjevovod za mHE, dok je cijeli taj posao obilježen nizom kontroverzi.

Naime, „Bemax“ se na tenderu pojavio kao samostalni ponuđač i najavio da će kao podizvođača angažovati podgoričku firmu „Arso Milić“. Za rekonstrukciju puta ponudio je cijenu od 2,9 miliona eura, a Direkcija za saobraćaj mu je posao dodijelila u oktobru iste godine.

Međutim, odluku je ubrzo poništila Državna komisija za kontrolu postupka javnih nabavki, koja je utvrdila da je „Bemax“ kao samostalni ponuđač morao imati licencu za vodovodne i hidrotehničke radove. Tu licencu je imao njegov podizvođač „Arso Milić“.

Direkcija za saobraćaj tada poništava tender i novi raspisuje krajem iste godine, a već početkom 2013. posao opet dobija „Bemax“. Na novom tenderu pojavio se u zajedničkom konzorcijumu sa „Arso Milić“, koji je opet obezbijedio potrebnu licencu. Međutim, „Bemax“ je na novom tenderu uvećao cijenu posla za čak dva miliona eura, odnosno na 4,9 miliona.

Razlozi ovolikog povećanja cijene nijesu poznati, a Direkcija za saobraćaj nije poništila tender, iako je za to imala zakonsku mogućnost. Štaviše, u naredne dvije godine vrijednost ugovora o rekonstrukciji puta Berane-Lubnice uvećana je aneksima za 1,5 miliona eura, po osnovu nepredviđenih i naknadnih radova.

Prema zvaničnim podacima, „Bemax“ je u trup tog puta ugradio vodovodne cijevi za mHE, ali nikada nije saopšteno koliko je ovaj državni posao smanjio njegove stvarne troškove za gradnju elektrana u Beranama. U svakom slučaju, rekonstrukcija puta je „Hidroenergiji“ bila izgovor za potpisivanje jednog od aneksa koncesionog ugovora, kojim je tražila produženje rokova za gradnju mHE.

Prema podacima Istraživačkog centra MANS-a, koncesioni ugovori su izmijenjeni dva puta i njima su produžavani rokovi za gradnju, ali i brisane pojedine odredbe, kojima je olakšan položaj „Hidroenergije“ na štetu potrošača i javnog interesa.

Tako je osnovnim ugovorom bilo predviđeno da Vlada može uskratiti koncesiju ako dođe do promjene režima voda na vodotoku ili na tržištu električne energije, ali su naknadno izbrisane riječi „tržištu električne energije“. To praktično znači da je Vlada, u periodu trajanja koncesije od gotovo tri decenije, investitoru garantovala proizvodnju, bez obzira na uslove na tržištu energije.

Gradnju prve mHE u Beranama „Hidroenergija“ je završila 2013. godine, do početka 2015. je imala još četiri, a u 2016. još jednu. Novac za gradnju je obezbijedila od Investiciono razvojnog fonda, koji joj je prije nekoliko godina odobrio pet miliona eura povoljnog kredita, kao i pozajmicama podgoričke firme „Bemax“, koja je i gradila elektrane.

Najnoviji podaci iz Registra zaloga otkrivaju da je „Hidroenergija“ krajem prošle godine založila svih šest mHE za kredite kod Prve banke i Zapad

banke. Vrijednost založenih mHE je 18,4 miliona eura.

Ako se zna da je za samo 4 godine od prodaje struje iz šest mHE prihodovala 7,1 miliona eura, te se pretpostavi da cijena struje i iznos subvencija neće biti niži, već će samo rasti, realno se može procijeniti da će investicija biti otplaćena u narednih nekoliko godina, te će investitoru preostali koncesioni period ostati za čistu zaradu.

I dok tako privatni investitor može zadovoljno da „trlja ruke“, mHE su već postale „noćna mora“ za brojne mještane u Beranama, koji su bukvalno ostali bez rijeka, jer je „Hidroenergija“ u njih postavila cijevi i vodu preusmjerila ka svojim elektranama, kako bi proizvodila više struje.

Mještanima, koji se uglavnom bave poljoprivredom, tako su, umjesto obećanog prosperiteta lokalne zajednice i zapošljavanja, ostala suva korita rijeka i uništeni putevi i šume, gdje su elektrane građane.

Ines Mrdović

Iva Vučinić

Istraživački centar MANS-a

